

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตามแนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม “PAR”
ร่วมกับชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
Developing Community Product Based on Participatory Action Research “Par”
with Chai Sathan Municipality, Saraphi District, Chiang Mai Province

กุลภากร แต้มพุดชา¹

mild-kotee@hotmail.com / 62603110@kmitl.ac.th

ทรงวุฒิ เอกวุฒิมวงศา²

Songwut.ae@kmitl.ac.th

ธเนศ ภิรมย์การ³

thanate.pirom@gmail.com

^{1 2 3}สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

ภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และ 2) เพื่อประเมินผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคนิคคัดเลือกกลุ่มประชากรแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่เทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 ท่าน 2) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 8 หมู่บ้าน จำนวน 30 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Research) สำหรับการบรรยายข้อมูลแบบตัวแปร ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการทดลองพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ได้ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า การทดลองนี้เป็นการพัฒนางานจักสานที่ท้าทายความสามารถและส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ได้ โดยปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ครั้งนี้คือ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่นำมาทดสอบมีรูปทรงที่ส่วนโค้งเว้าแต่ละด้านที่ไม่เท่ากัน ซึ่งช่างจักสานส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมการทดสอบยังขาดทักษะการประยุกต์ใช้ลวดลายดั้งเดิมมาใช้ในผลิต ทำให้ผลิตภัณฑ์มีความคล้ายคลึงกับผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมอยู่

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์ชุมชน, ชุมชนไชยสถาน, แนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

Abstract

This research had the objective of 1) to study and develop community products in Chai Sathan Municipality Community, Saraphi District, Chiang Mai Province. 2) To assess the progress of community product development in Chai Sathan Municipality Community, Saraphi District, Chiang Mai Province. The population group of this research consists of 1) 3 officers of Chai Sathan Municipality, Saraphi District, Chiang Mai Province 2) villagers living in Chai Sathan Community, Saraphi District, Chiang Mai Province, total of 8 villages, a total of 30 people. and data analysis using descriptive research for describing variable data. The results showed that the target group participating in the product development trial of Chai Sathan Municipality, Saraphi District, Chiang Mai Province have commented that product development challenges abilities and encourages the creation of new works. The problems and obstacles of this product development are that the prototypes tested were unequal in shape with each concave curve. Therefore, the craftsmen who participated lacked skills in applying and using traditional patterns in production.

Keywords: Community products, Chai sathan community, Participatory action research

บทนำ

งานจักสานนั้นถือเป็นอีกหนึ่งหนึ่งในภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของมรดกของวัฒนธรรมและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านประโยชน์ใช้สอยหรือทางด้านคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งเป็นการนำเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงความเป็นท้องถิ่นผ่านความสวยงามและความประณีตทางด้านฝีมือของงานจักสานไปสู่ความเป็นสากล เพื่อพัฒนาสร้างสรรค์งานในวงกว้างขึ้น จนสามารถสร้างเป็นอาชีพเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น และเมื่อยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลงงานจักสานก็ได้มีการพัฒนาในด้านรูปทรงและวัสดุที่นำมาใช้ รวมถึงกระบวนการการผลิตทางอุตสาหกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญทางธุรกิจด้านจักสานยุคใหม่ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559) ซึ่งชุมชนไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ นั้นถือเป็นแหล่งชุมชนที่มีการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมเกี่ยวกับงานจักสานมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่ด้วยเทคโนโลยีทางการพัฒนาต่าง ๆ ตามยุคสมัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน ทำให้พื้นที่ภายในชุมชนกลายเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจมากขึ้น ส่งผลต่อวิถีชีวิตภายใน

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

ชุมชนที่ต้องเปลี่ยนแปลงใหม่ ทำให้งานจักรสานที่เคยมีมาตั้งแต่ในอดีตเริ่มเลือนลางหายไป กลายเป็นเพียงงานฝีมือเพื่อหารายได้เสริมสำหรับผู้สูงอายุเท่านั้น ซึ่งไม่ได้มีศักยภาพมากที่จะยกระดับคุณภาพวิถีชุมชนได้ แม้แต่น้อย (ผลการศึกษาค้นคว้าจากงานตำบลไชยสถาน, 2563) ผู้วิจัยได้มองเห็นโอกาสสำคัญในการพัฒนางานจักรสานของ ชุมชนไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และยกระดับชุมชนให้ไปสู่ "จักรสานยุคใหม่" โดยมีรูปแบบที่น่าสนใจและมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างเป็นที่ต้องการของตลาด ผ่านการศึกษาตามแนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม "PAR" (Whyte, W. F., 1989) ร่วมกับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ภายใน ชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้วัสดุและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงพัฒนาฝีมือและรูปแบบของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความสอดคล้องกับยุคสมัยและอนาคตของประเทศไทยทางด้านเศรษฐกิจในระดับโลก (Savin-Baden, M., 2007) ที่ผู้วิจัยมุ่งค้นหาศักยภาพของท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่บูรณาการศักยภาพอันหลากหลายของท้องถิ่น เข้ามาร่วมสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งทางด้านสังคมและทางด้านเศรษฐกิจที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนาของตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนในยุคสมัยปัจจุบันและอนาคต ซึ่งการนำเสนอประเด็นศักยภาพของชุมชนเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการพึ่งพาตนเองของบุคคลในชุมชนเพื่อสร้างให้เกิดความมั่นคงขึ้นในวิถีชีวิตของตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน เทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อประเมินผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน เทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม "PAR"

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เน้นการศึกษาปัญหาที่ส่งผลต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนพัฒนาผลิตภัณฑ์และนำไปทดลองตามแนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม "PAR" ร่วมกับชุมชน โดยกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษามีทั้งหมด 2 กลุ่ม คือ 1) เจ้าหน้าที่เทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 ท่าน 2) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 8 หมู่บ้าน จำนวน 30 คน ระยะเวลาในการศึกษาระหว่างวันที่ 7 มกราคม 2564 ถึงวันที่ 14 มกราคม 2564

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมถือเป็นกระบวนการวิจัยที่ต้องการสื่อสาร ระหว่างผู้วิจัยและบุคคลในชุมชน ด้วยการอาศัยการส่งผ่านองค์ความรู้ระหว่างกันอย่างใกล้ชิดที่อิงแอบกับการอาศัยปัญญาของ

บุคคลในท้องถิ่นจึงคล้ายกับการวิจัยโดยบุคคลในชุมชน (Community Center) ที่ร่วมกันเรียนรู้และพัฒนาไปพร้อมกัน จนกระทั่งนำพาผู้วิจัยไปสู่การนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาและการแก้ไขปัญหามาจากความเห็นร่วมกันของผู้วิจัยและบุคคลในชุมชน จนกระทั่งสามารถกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างเหมาะสม (Kemmis, S. 2006) โดยการวิจัยนั้นจะสามารถนำพาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางเชิงบวกแก่บุคคลที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นเหล่านั้นได้อย่างยั่งยืน (Mackenzie, J., et al., 2012)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย: วิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) เพื่อศึกษาปัญหาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เพื่อศึกษาผลลัพธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ร่วมกับชุมชน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่วิจัยโดยอาศัยความร่วมมือกับกลุ่มชุมชนในพื้นที่ชุมชนเทศบาลไชยสถาน เพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจบริบทชุมชนที่สะท้อนศักยภาพของชุมชนทั้งด้านวิถีชีวิต ด้านความเชื่อ ด้านวัสดุท้องถิ่นและด้านเศรษฐกิจชุมชน เป็นต้น เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการสะท้อนปัญหาและนำเสนอแนวทางวิธีการแก้ไขจนสามารถก่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาชุมชนขึ้นได้อย่างเหมาะสม

2. ขั้นตอนการวิจัย: การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่เทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 ท่าน 2) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 8 หมู่บ้าน จำนวน 30 คน ผ่านการลงพื้นที่เวทีจักษุระดับชุมชนและการประชุมร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือแบบสอบถามข้อมูลที่ส่งผลต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยศึกษาจากเอกสาร หรือบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลของชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี และนำผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการพัฒนาแล้วมาเป็นต้นแบบในการทดลองตามแนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) พันธุ์ทิพย์ รามสูตร (2540) ผ่านการจ่ายงานให้ชาวบ้านภายในชุมชนเทศบาลไชยสถานทั้ง 8 หมู่บ้าน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล: เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามข้อมูล โดยมีวิธีการดำเนินงานดังนี้

3.1 การขอความร่วมมือในการสอบถามข้อมูลจากเจ้าหน้าที่และชาวบ้านภายในชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

3.2 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล: ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ผ่านตารางเพิร์ตเมตริกซ์ (Pugh Matrix) ของ Pugh (1981) โดยแบ่งปัจจัยในการพิจารณาได้ตามหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ ของ Dieter Rams (James

S. & Donald W., 2012) ประกอบไปด้วย 1)การออกแบบที่ดินนั้นต้องมีนวัตกรรม 2)การออกแบบที่ดินนั้นต้องทำให้เกิดประโยชน์ใช้สอยกับผู้ใช้ 3)การออกแบบที่ดีต้องมีความสวยงาม 4)การออกแบบที่ดินนั้นต้องไม่สร้างความรำคาญในการใช้ 5)การออกแบบที่ดีมีอายุการใช้งานนาน 6)การออกแบบที่ดีต้องใส่ใจรายละเอียดทุกชิ้น 7)การออกแบบที่ดีต้องเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ผ่านการกำหนดมาตราส่วน 3 ระดับ ได้แก่ “1” ส่งผลน้อย “3” ส่งผลปานกลาง และ “9” ส่งผลมากที่สุด และทำการสรุปผลการวิเคราะห์ออกมาในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

ผลการวิจัย

การศึกษาข้อมูลของชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านการลงพื้นที่เวทีจักษุสาธิตระดับหมู่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลไชยสถาน อำเภอสารภี ร่วมกับเจ้าหน้าที่เทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งข้อสรุปที่ได้ที่ประชุม นั้นพบว่า ชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่เป็นแหล่งรวมช่างฝีมือที่มีความรู้ทางด้านจักสานที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เป็นแหล่งชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเป็นอย่างดี แต่ข้อเสียคือ ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมนั้นเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีขั้นตอนในการออกแบบที่ซับซ้อน และมีแรงงานในการผลิตน้อย ทำให้ใช้เวลาในการผลิตที่นาน อีกทั้งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นงานที่ทำขึ้นจากการสั่งซื้อตามความต้องการของผู้บริโภคเท่านั้น ทำให้ชาวบ้านภายในชุมชนจำเป็นต้องสั่งซื้อวัสดุจากภายนอกมาใช้ในการผลิต ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้นทำให้รายได้ที่ได้มานั้นไม่คุ้มกับเวลาและแรงงานที่เสียไป และปัญหาอีกประการหนึ่ง คือ ชุมชนยังขาดพื้นที่สำหรับการรวมกลุ่มกันแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านขาดพื้นที่ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมาไม่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาด และจากการศึกษาผลิตภัณฑ์เดิมของชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ นั้นพบว่าวัสดุที่ใช้ในการผลิตส่วนใหญ่เป็นวัสดุจากไม้ไผ่หลากหลายสายพันธุ์ เช่น ไม้เอี้ย ไม้ไผ่บง และไม้ไผ่ขาง เป็นต้น โดยนำไม้ไผ่เหล่านี้มาผ่านกรรมวิธีการผลิตให้ออกมาเป็น ดอก เพื่อนำไปใช้ในการสานขึ้นรูปผลิตภัณฑ์จักสาน ซึ่งลวดลายที่นิยมสานเพื่อขึ้นรูปผลิตภัณฑ์นั้นมีหลากหลายลวดลาย แต่ลวดลายที่นิยมมากที่สุด คือ ลายสอง ลายซ้าลอม และลายเปี้ยด ซึ่งเป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชนเทศบาลไชยสถาน ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบสั่งผลิต (Made to order) เช่น อุปกรณ์ใส่ของ ลินค้ำตกแต่งบ้าน (เก้าอี้, โคมไฟ) หรือลिनค้ำแพชั่น (กระเป๋า) เป็นหลัก ดังแสดงในภาพที่ 1

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

ภาพที่ 1 การลงพื้นที่ที่ประชุมร่วมกับกลุ่มชุมชนและศึกษาผลิตภัณฑ์เดิมของชุมชนฯ

ต่อมาผู้วิจัยได้นำปัญหาและข้อมูลที่ได้จากการประชุมมาเข้าสู่กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อต่อยอดวางแผนระบบทางความคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมของชุมชนเทศบาลไชยสถานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดในปัจจุบัน ผ่านตารางเพิร์ตเมตริกซ์ (Pugh Matrix) ทั้งหมด 8 ผลิตภัณฑ์ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ นั้นพบว่ารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาที่มีความน่าสนใจและเหมาะสมแก่การนำมาใช้เป็นต้นแบบผลิตภัณฑ์ในการทดสอบผ่านแนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม “PAR” ร่วมกับชุมชน มากที่สุด คือ ผลิตภัณฑ์ โคมไฟจักรสาน (คะแนน 216) รองลงมาคือ ผลิตภัณฑ์ เฟอร์นิเจอร์ (คะแนน 184) และ ผลิตภัณฑ์ ตะกร้าสานจักรสาน (คะแนน 164) ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ผลิตภัณฑ์ของชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว

ขั้นตอนการร่วมแสดงความคิดเห็นถึงแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชนในเทศบาลไชยสถานในลักษณะของการร่วมวิพากษ์วิจารณ์แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน ซึ่งจากนั้นผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมความคิดของบุคคลในชุมชนพร้อมข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแนวทางการแก้ไขปัญหาทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ กระทั่งผู้วิจัยสามารถสรุปและนำเสนอในลักษณะของตารางวิเคราะห์เพื่อคัดกรองแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนใหม่ ซึ่งจะอาศัยการพิจารณา “เทคนิคการผลิต/การจักสาน” จากทักษะฝีมือที่กลุ่มชุมชนมีอยู่เท่านั้น โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการผลิตที่เกิดขึ้นจากทักษะการผลิตที่บุคคลในชุมชนนั้นมีอยู่และสามารถช่วยตอบสนองในด้านแรงงานการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังตารางที่ 1

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

ตารางที่ 1 เพิร์ตเมตริกซ์ (Pugh Matrix) ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชุมชนเทศบาลไชยสถาน จังหวัดเชียงใหม่ 1

ปัจจัยในการตัดสินใจ	ค่าความสำคัญ				
มีความเป็นนวัตกรรม	1	1	1	1	5
ประโยชน์การใช้งาน	3	3	1	3	5
ความสวยงาม	3	3	1	3	5
แข็งแรงทนทาน	5	3	3	3	9
ความปลอดภัย	3	3	3	3	9
มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว	5	1	1	3	5
ความเป็นไปได้ในการผลิต	5	5	5	5	1
เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	3	9	9	9	9
รวมคะแนน		28	24	30	52
รวมค่าการประเมิน		100	88	110	184

ตารางที่ 2 เพิร์ตเมตริกซ์ (Pugh Matrix) ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชุมชนเทศบาลไชยสถาน จังหวัดเชียงใหม่ 2

ปัจจัยในการตัดสินใจ	ค่าความสำคัญ				
มีความเป็นนวัตกรรม	1	1	1	5	5
ประโยชน์การใช้งาน	3	3	1	5	9
ความสวยงาม	3	3	3	9	5
แข็งแรงทนทาน	5	3	3	9	5
ความปลอดภัย	3	3	3	9	5
มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว	5	1	1	9	5
ความเป็นไปได้ในการผลิต	5	5	5	5	5
เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	3	9	9	9	9
รวมคะแนน		28	26	60	48
รวมค่าการประเมิน		100	94	216	164

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

ขั้นตอนต่อมาผู้วิจัยได้นำต้นแบบที่พัฒนาได้มาเป็นต้นแบบในการทดลองตามแนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม “PAR” ผ่านการจ่ายงานให้ชาวบ้านภายในชุมชนเทศบาลไชยสถานทั้ง 8 หมู่บ้าน เพื่อทดสอบทักษะ ในการจักรสานชิ้นงานออกมาให้เป็นตามไปรูปแบบที่ได้ออกแบบไว้ โดยผลการทดสอบ นั้นพบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการทดลองพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภีจังหวัดเชียงใหม่ นั้นให้ความเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับไปในทิศทางเดียวกันว่า เป็นการพัฒนางานจักสานที่ท้าทายความสามารถและส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรคงานใหม่ได้ โดยปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ครั้งนี้คือ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่นำมาทดสอบมีรูปทรงที่ส่วนโค้งเว้าแต่ละด้านที่ไม่เท่ากัน ซึ่งช่างจักรสานส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมการทดสอบนั้นยังขาดขาดทักษะในการประยุกต์และลวดลายดั้งเดิมมาใช้ในผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมานั้นมีความคล้ายคลึงกับผลิตภัณฑ์หมวกจักสานดั้งเดิมอยู่ โดยเมื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเทศบาลไชยสถานใหม่แล้วนั้นสามารถที่จะสรุปผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน ดังนี้

ก) ขั้นการร่วมกันแสดงเจตจำนงในการพัฒนา: กลุ่มชุมชนได้ร่วมกันแสดงแนวทางในทิศทางที่แสดงออกถึงความต้องการที่จะพัฒนาและนำไปให้เกิดความมั่นคงทางด้านโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจ โดยในขั้นตอนระดมความคิด (Brainstorming) โดยในขั้นตอนนี้ส่งผลให้บุคคลในชุมชนเข้าใจในศักยภาพของตนเองมีอยู่ภายในท้องถิ่นของตนเอง และสามารถที่จะนำเสนอแนวคิดผลิตภัณฑ์ชุมชนของตนเองได้จากความเข้าใจในศักยภาพของท้องถิ่นตนเองอย่างชัดเจน

ข) ขั้นการร่วมนำเสนอแนวคิดในการพัฒนา: เป็นขั้นตอนที่กลุ่มบุคคลในชุมชนร่วมกันแสดงแนวทางในการที่จะแก้ไขปัญหาที่ตนเองนั้นประสบอยู่ในชุมชน และดำเนินการทดลองปฏิบัติตามแนวทางในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่กำหนด โดยมีผู้วิจัยร่วมสังเกตการณ์และร่วมแสดงทรรศนะในการพัฒนาเพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกัน ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการทดลองตามแนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม "PAR"

ค) ขั้นร่วมมือร่วมแรงกันปฏิบัติและพัฒนาศักยภาพชุมชน: ปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกันเพื่อค้นหา “ผลิตภัณฑ์ที่มีความเหมาะสมกับศักยภาพชุมชนอย่างแท้จริง” โดยอาศัยความร่วมมือร่วมแรงของช่างฝีมือที่อาศัยอยู่ในชุมชนในการร่วมคิดค้นแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาลวดลายและการพัฒนาวิธีการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้กลุ่มชุมชนนั้นสามารถที่จะเข้าใจและวิธีการผลิตที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนของตนเองได้ ดังแสดงในภาพที่ 4

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

ภาพที่ 4 การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการทดลองตามแนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม "PAR"

ง) สรุปลผลและสร้างเป็นภูมิปัญญาในการผลิตของกลุ่มชุมชน: การร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยอาศัยศักยภาพท้องถิ่นเป็นเสมือนปัจจัยหลักในการพัฒนาครั้งนี้ ซึ่งกลุ่มชุมชนสามารถเข้าใจและร่วมกันสรุปเป็น “ปัญญาญาณ” ที่เกิดขึ้นร่วมกันในกลุ่มชุมชน กระทั่งส่งผลให้เกิดความรู้และความเข้าใจในทิศทางและการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ชุมชนของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยเพียงศักยภาพของบุคคลในชุมชนร่วมกันก็จะสามารถที่จะคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนใหม่ของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

จ) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน: การสร้างความรู้และทักษะในการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนของตนเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง อาทิ ภูมิปัญญา ทรัพยากรแรงงานและทักษะฝีมือ ฯลฯ ในการนำสิ่งที่ตนเองมีอยู่มาประยุกต์เป็นการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และมีความเท่าทันกับความต้องการของยุคสมัย

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตามแนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม “PAR” ร่วมกับชุมชนเทศบาลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ นั้นพบว่าผลการศึกษาที่ได้นั้นมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิรินทิพย์ พิศวง (2564) ที่กล่าวไว้ว่า “ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ ผลิตภัณฑ์ไม่ได้มาตรฐาน ขาดเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีต้นทุนในการผลิตสูง รวมถึงชาวบ้านภายในชุมชนยังขาดความเชี่ยวชาญด้านช่องทางการตลาดออนไลน์ และขาดการสนับสนุนแนวทางในการพัฒนาและการส่งเสริมการตลาด” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การขาดความสนับสนุนจากส่วนกลางทั้งทางด้านทรัพยากรและความรู้จากนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้น ส่งผลให้ชาวบ้านภายในชุมชนเทศบาลไชยสถานขาดข้อมูลเพื่อใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำให้รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกมาไม่มีความเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่เด่นชัดมากพอที่จะดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภคได้ ทำให้รายได้ที่ได้จากผลิตภัณฑ์จากร้านของไม่เพียงพอที่ชาวบ้านภายในชุมชนจะสามารถยึดอาชีพข้างจากร้านเป็นอาชีพหลักได้ และจากการนำผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่พัฒนาได้มาเป็นต้นแบบในการทดลองตามแนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม “PAR” ร่วมกับชุมชนเทศบาล

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

ไชยสถาน อำเภอสาร์ภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่ นั้นพบว่า ผลลัพธ์ที่ได้จากการทดลองนั้นมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ธรรม ณรงค์วิทย์ และอำไพ แสงจันทร์ไทย (2561) ที่กล่าวไว้ว่า “ออกแบบและพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนนั้นช่วยส่งเสริมให้รูปแบบของผลิตภัณฑ์มีความสวยงามเพิ่มมากขึ้นในระดับมาก” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวสอดคล้องกับภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนที่ศึกษา รวมถึงการนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการพัฒนาแล้วไปให้ชาวบ้านภายในชุมชนมีส่วนร่วมในการทดลองตามแนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมนั้น เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านภายในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาถอดผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมของชุมชนให้รูปแบบของผลิตภัณฑ์มีความทันสมัย แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันในท้องตลาด ซึ่งเป็นการกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การทดลองการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยแนวคิดปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม "PAR" ครั้งหน้า ควรมหาวิทยาลัยที่มีความรู้ความชำนาญมาช่วยควบคุมการทดลองหรือคู่มือในการผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมามีความสวยงามตามมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2559). **งานช่างฝีมือดั้งเดิม : มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- งานสวัสดิการและพัฒนาสังคม. (2563). **รายงานผลการศึกษาคู่ข้อมูลจักษุสถานตำบลไชยสถาน 2563**. เทศบาลตำบลไชยสถาน อำเภอสาร์ภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่.
- พงษ์ธรรม ณรงค์วิทย์ และอำไพ แสงจันทร์ไทย (2561). **การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมประเภทพระดินสำหรับแหล่งเรียนรู้การทำพระเครื่องนครชุมจังหวัดกำแพงเพชรอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน**. วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์ / คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2560)
- พันธุ์ทิพย์ รามสูตร. (2540). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิรินทิพย์ พิศวง. (2564). **การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการโอท็อป เพื่อส่งเสริมเครือข่ายองค์ความรู้จังหวัดสุรินทร์**. วารสารชุมชนวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2564).
- James Curtis Spee & Donald W. McCormick. (2012). **Less and More: The Design Ethos of Dieter Ram**. San Francisco, CA.

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

- Kemmis, S. (2006). Participatory action research and the public sphere. **Educational Action Research**, 14(4), 459-476. <https://doi.org/10.1080/09650790600975593>
- Mackenzie, J., Tan, P.-L., Hoverman, S. & Baldwin, C. (2012). The value and limitations of Participatory Action Research methodology. **Journal of Hydrology**, 474, 11-21. <https://doi.org/10.1016/j.jhydrol.2012.09.008>
- Savin-Baden, M. & Wimpenny, K. (2007). Exploring Implementing Participatory Action Research, *Journal of Geography in Higher Education*, 31(2), 331-343. <https://doi.org/10.1080/03098260601065136>
- Pugh, S. (1981). **Concept selection: a method that works**. Rome. Zürich : Heurista
- Whyte, W. F. (1989). Advancing scientific knowledge through participatory action research. **Sociol Forum**, 4(1), 367-385. <https://doi.org/10.1007/BF01115015>